

Wederhoor Defensie Hawija

Recent brachten Investico en BOOS een bezoek aan Hawija en Kirkuk om te spreken met slachtoffers en nabestaanden, vertegenwoordigers van de Iraakse ngo Ashor en andere betrokkenen bij het bombardement op Hawija uit 2015. Daarnaast hebben we een bezoek gebracht aan het kantoor van het subcomité voor de compensatie voor slachtoffers van oorlogsoperaties, militaire vergissingen en terroristische operaties, waar slachtoffers uit de regio Kirkuk zich kunnen melden voor een schadevergoeding. We willen het ministerie van Defensie graag de volgende vragen voorleggen.

- 1. Heeft de Iraakse hulporganisatie Ashor ooit aan Defensie aangeboden om haar database van slachtoffers in Hawija te delen?**
- 2. Heeft Defensie ooit zelf contact gezocht met Ashor om verder navraag te doen naar die database?**
- 3. Heeft Defensie op een andere manier toegang gevraagd tot gegevens van slachtoffers bij autoriteiten of organisaties in Irak?**

Investico en BOOS brachten in februari een bezoek aan het kantoor van het **subcomité** voor de compensatie voor slachtoffers van oorlogsoperaties, militaire vergissingen en terroristische operaties, dat onder de Iraakse Wet nr. 20 uit 2009 is ingesteld. Bij dit kantoor kunnen slachtoffers uit de provincie Kirkuk zich melden, er ligt dus veel informatie over mogelijke slachtoffers van het bombardement in Hawija; medewerkers bij dit kantoor beschikken bovendien over veel expertise over het controleren van het bewijs van deze mogelijke slachtoffers.

- 4. Vertegenwoordigers van dit kantoor zeiden dat er nog nooit een Nederlander, laat staan iemand van de Nederlandse overheid contact met hen had opgenomen. Klopt het dat het ministerie van Defensie nooit contact met hen opnam? Zo ja, waarom niet?**
- 5. Was het ministerie van Defensie bekend met het bestaan van dit Iraakse overheidsorgaan?**
- 6. In het debat over het rapport van de commissie Sorgdrager op 15 mei 2025 zei minister Brekelmans in de Tweede Kamer:**

'Dat kunnen wij vanuit Nederland tien jaar na dato onmogelijk vaststellen. Er zijn ook geen overheidssystemen waarin dat destijds is vastgelegd. [...] Bovendien, als je het al zou willen doen en nagaat aan welke juridische lat het dan zou moeten voldoen, kunnen we ook niet zeggen: die partij of die lokale autoriteit beschikt wel over de nodige informatie.'

Hoe rijmt het ministerie van Defensie deze uitspraken met het bestaan van bovenstaande lokale autoriteit?

7. Heeft het ministerie van Defensie ooit navraag gedaan bij andere Iraakse overheidsorganen hoe mogelijke slachtoffers van het bombardement gevonden zouden kunnen worden? Zo ja, bij welke, en wat was daarop het antwoord? Zo nee, waarom niet?

10. Tegen de Volkskrant zei de minister na zijn bezoek aan Hawija dat individuele compensatie 'onmogelijk' uit te voeren was:

'Er waren mensen die zeiden dat ze gewond waren geraakt, dat ze mensen hebben verloren. Of dat ze daar niet woonden, maar daar wel toevallig aanwezig waren en dat ze nu een hoge bloeddruk hebben, waar ze schade van ondervinden. Wij hebben de informatie niet om per persoon vast te stellen wie welke schade precies heeft ondervonden van een aanval tien jaar geleden.'

Waarom benadrukt de minister keer op keer dat het praktisch niet uitvoerbaar is om slachtoffers in Hawija individueel te compenseren, als het ministerie van Defensie deze informatie nooit actief heeft opgezocht?

Het ministerie van Defensie keerde eerder ex gratia-betalingen uit in Afghanistan en Irak.

11. Waarom kiest het ministerie van Defensie er niet voor om in het geval van Hawija over te gaan op ex gratia-betalingen aan individuele slachtoffers?

13. Hoe speelden overwegingen over een dergelijk precedent bij de lange lijst van ex gratia-betalingen die Nederland deed tussen 2006 en 2010 in Uruzgan?

Over de luchtaanval op een bommenfabriek van Islamitische Staat (IS) in Hawija in 2015 zijn sinds 2019 meerdere brieven aan de Tweede Kamer gestuurd, veel debatten gehouden en artikelen in de media verschenen. Daarbij was er soms een

verschil van nadruk op bepaalde elementen van deze noodlottige gebeurtenis en hoe hiermee om te gaan. In de kern is echter nog steeds onderstaande van toepassing.

Alle leed onder de burgerbevolking betreurt Defensie en we proberen altijd om slachtoffers onder de burgerbevolking te voorkomen. Als het toch gebeurt, is ons beleid dat we per geval kijken wat we richting nabestaanden kunnen doen. Hoewel de uitkomst hetzelfde lijkt, is elke casus vaak heel anders.

Defensie acht zich in deze luchtaanval niet aansprakelijk voor de geleden schade. De bommenfabriek van terreurorganisatie IS die is aangevallen betrof namelijk een legitiem militair doelwit. Om deze reden is er in beginsel voor Defensie geen aanleiding voor het uitkeren van (vrijwillige) vergoedingen op individueel niveau. Dit wordt momenteel getoetst in de lopende rechtszaak, waarin de rechtbank zich buigt over de vraag of de gevolgen van de wapeninzet in Hawija te wijten zijn aan onrechtmatig handelen door de Staat.

Daarnaast, zoals ook in de kabinetsreactie op het rapport van de commissie Sorgdrager is geschetst, is het zoveel jaar na de aanval haast onmogelijk is om te achterhalen wie in Hawija welke schade heeft ondervonden door de secundaire explosie.

Om over te gaan tot individuele compensatie is het nodig om, naast het vaststellen van het aantal slachtoffers, een inschatting te maken van de hoogte van het schadebedrag. Om dat te bepalen moet de overheid op de hoogte zijn of een persoon zoveel jaar geleden daadwerkelijk woonde in Hawija en aanwezig was tijdens de aanval en daarbij schade heeft ondervonden. Het is daarbij zeer ingewikkeld om de causaliteit tussen het blijvende letsel/schade en de aanval vast te stellen. Ook ligt er een aangenomen motie die aangeeft dat compensatie niet ten goede mag komen van IS-aanhangers of voormalige IS-aanhangers. Het zou uiterst ingewikkeld zijn om (voormalige) ISIS-sympathisanten hiervan uit te sluiten.

Defensie is bekend met het genoemde kantoor dat mogelijk kennis zou hebben van mogelijke slachtoffers in Hawija. Zoals toegelicht in een eerdere beantwoording aan Investico is hier van belang dat er in beginsel voor Defensie geen is aanleiding voor het uitkeren van (vrijwillige) vergoedingen op individueel niveau.

Hoewel het kabinet van oordeel is dat de aanval rechtmatig was, is het vreselijk dat er toch onbedoeld burgerslachtoffers zijn gevallen en veel schade is ontstaan. Defensie heeft ervoor gekozen om vrijwillig de getroffen gemeenschap tegemoet te komen in de vorm van projecten in Hawija. Twee projecten t.w.v. bijna 4,5 miljoen euro zijn in afgerond. In de kabinetsreactie op het rapport van de commissie Sorgdrager is aangekondigd dat Defensie aanvullend ca. 10 miljoen euro beschikbaar maakt voor aanvullende projecten. De invulling hiervan wordt op dit moment vormgegeven.

In eerdere antwoorden op vragen van Investico stelde het ministerie dat de 'informatie over wie slachtoffers zou zijn, en van welke schade er sprake zou zijn, naar het oordeel van Defensie niet aan de benodigde juridische zekerheid omtrent causaliteit' zou voldoen.

8. Welke juridische zekerheid/juridische lat hanteert het ministerie in deze gevallen? Welke juridische zekerheid zou wél voldoende zijn 'op een verantwoorde wijze over te gaan tot individuele tegemoetkoming'.

A:

9. Hoe heeft Defensie getoetst of de informatie van de slachtoffers van het bombardement in Hawija op 3 juni 2015 voldoet aan de juridische lat?

Alle leed onder de burgerbevolking betreurt Defensie en we proberen altijd om slachtoffers onder de burgerbevolking te voorkomen. Als het toch gebeurt, is ons beleid dat we per geval kijken wat we richting nabestaanden kunnen doen. Als Defensie wettelijk aansprakelijk is, hebben slachtoffers recht op een schadevergoeding. Defensie kan ook besluiten om vrijwillig een tegemoetkoming aan te bieden. Hoewel de uitkomst hetzelfde lijkt, is elke casus vaak heel anders. Of iemand een schadevergoeding of tegemoetkoming krijgt, hangt onder meer af van het soort militaire inzet en de omstandigheden. Als er besloten wordt om over te gaan tot een ex-gratia vergoeding, dan moet er bovendien voldoende betrouwbare informatie zijn om vast te stellen wie in aanmerking komt voor een dergelijke betaling.

Zie verder antwoord op vraag 1 t/m 7, 10, 11 en 13.

12. In de Kamerbrief over de uitvoering van de motie-Belhaj schreef de toenmalige minister van Defensie: '*Indien Nederland in deze casus nu toch over zou gaan tot het vrijwillig aanbieden van vergoedingen op individueel niveau zou daarmee een*

precedent worden gecreëerd voor toekomstige wapeninzet, die correct en binnen de kaders van het humanitaire oorlogsrecht wordt uitgevoerd. Vindt het ministerie dat zo'n precedent ook geldt in het geval van ex gratia-betalingen?

Ja.

14. In 2024 liet het ministerie weten dat er meer dan 2300 nabestaanden van de genocide in Srebrenica zijn gecompenseerd. Hiertoe werd door Defensie een kantoor in Sarajevo ingericht om die verhalen te onderzoeken. Waarom was het daar wel mogelijk om dertig jaar naar dato zulke verhalen te controleren?

Zoals toegelicht in antwoord op vraag 8 en 9 hebben slachtoffers recht op een schadevergoeding wanneer Defensie wettelijk aansprakelijk is. In het geval van Srebrenica is de Staat veroordeeld tot het betalen van schadevergoeding aan een specifiek beschreven groep personen. Daarvoor heeft een apart daarvoor ingestelde commissie ruim 3 jaar onderzoek gedaan op basis van diverse documentatie om tot een zo goed mogelijke beoordeling te komen.

Op 15 januari van dit jaar was minister Brekelmans in Hawija om zijn excuses te maken. Betrokkenen vertelden Investico en BOOS dat de minister in Hawija mensen sprak verdeeld over drie sessies: een gesprek met hoogwaardigheidsbekleders, een gesprek met directe slachtoffers van het bombardement, en een gesprek met mensen uit de 'gemeenschap' in Hawija.

15. Klopt dit?

16. Hoe zijn de gesprekspartners voor de derde van bovenstaande sessies gevonden?

17. Wat is er in die betreffende sessie besproken? Wat nam de minister mee uit dat gesprek?

Voormalig minister van Defensie Brekelmans heeft in januari van dit jaar een bezoek gebracht aan Hawija. Hij noemde dit bezoek aangrijpend en indrukwekkend. Brekelmans heeft in Hawija met verschillende belanghebbenden gesproken in drie verschillende sessies. Hij had een gesprek met de burgemeester van Hawija, met *community leaders* en met slachtoffers en nabestaanden. De mensen binnen deze laatste groep zijn door de burgemeester van Hawija geïdentificeerd als behorende tot de groep van slachtoffers/nabestaanden van de luchtaanval, nog altijd inwonend in Hawija. Op verzoek van Nederland heeft de burgemeester deze groep uitgenodigd om het gesprek aan te gaan over de gevolgen van de luchtaanval.

In de verschillende sessies in Hawija heeft voormalig minister Brekelmans namens het kabinet excuses aangeboden voor de onbedoelde gevolgen van de luchtaanval. Ook is gesproken over de noden en wensen in de gemeenschap ten behoeve van de aanvullende projecten. Deze noden en wensen waren reeds door een team in Den Haag en de ambassade in Irak in kaart gebracht in verkennende gesprekken.

18. In 2025 kondigde de minister aan dat er 10 miljoen euro wordt vrijgemaakt voor compensatieprojecten voor de gemeenschap in Hawija. Is er al meer bekend over naar welke organisaties dit geld zal gaan?

In de kabinetsreactie op het rapport van commissie Sorgdrager in maart 2025 heeft Defensie aangekondigd om 10 miljoen euro extra vrij te maken voor de gemeenschap van Hawija. Defensie is nu druk bezig met het inventariseren van de mogelijkheden. De behoeftes van de gemeenschap in Hawija zullen hier uiteraard zorgvuldig in meegenomen worden.

Er zijn al meerdere overleggen, online en fysiek, geweest met *community leaders* in Hawija om te inventariseren welke noden en wensen er zijn. Het is echter een complex proces dat veel tijd in beslag neemt. Ook is het van belang dat het geld goed wordt besteed en direct ten goede komt aan de gemeenschap.

De lessen en ervaringen uit de eerdere uitgevoerde projecten worden hier uiteraard in meegenomen. Het is nog niet bekend wanneer dit proces is afgerond.

19. Investico en BOOS hoorden in Hawija dat VN-organisatie IOM opnieuw in aanmerking komt voor Nederlands geld, ondanks klachten en ontevredenheid (zoals onder andere beschreven in [dit recent](#) verschenen rapport van PAX) in Hawija over de vorige projecten. Kan het ministerie van Defensie dit bevestigen? Zo ja, waarom is wederom gekozen om IOM (een deel van) deze projecten te laten uitvoeren?

Er vinden op dit moment geen gesprekken plaats met IOM in het kader van de aanvullende projecten in Hawija.

20. Defensie hanteert wat betreft het eventueel tegemoetkomen van burgerslachtoffers 'maatwerk' als beleid, mede omdat het niet vaak voor zou komen dat Nederland

burgerslachtoffers maakt. Waarom heeft Defensie er niet voor gekozen om duidelijker beleid te formuleren, mede vanwege het grote aantal burgerslachtoffers in Hawija?

Defensie hecht veel waarde aan het voorkomen van burgerslachtoffers. Als er toch burgerslachtoffers vallen bij Nederlandse wapeninzet, dan wil Defensie daar zo transparant als mogelijk over communiceren. Defensie heeft hier de afgelopen jaren belangrijke stappen voorwaarts in gezet. Zo is er bijvoorbeeld een speciaal meldpunt ingericht om burgerslachtofferste melden, zijn er nieuwe informatieafspraken met de Kamer gemaakt en recent heeft Defensie het eerste interne onderzoek conform de nieuwe onderzoeksprocedures afgerond. Deze is opgestart na berichtgeving van NRC, NOS en Nieuwsuur over een Nederlandse wapeninzet in Mosul in 2016.

Defensie blijft erbij dat de kern van het beleid over vrijwillige tegemoetkomingen maatwerk is. De mogelijkheden daartoe zijn immers telkens afhankelijk van het type militaire inzet. Indien de desbetreffende coalitie zelf al over helder beleid beschikt, volgt Nederland de afspraken die in coalitieverband worden gemaakt. Wanneer dit niet het geval is, blijft Defensie het beleid hanteren dat maatwerk wordt toegepast.

21. Onlangs vertrokken twee medewerkers, waaronder de teamleider, van het Protection of Civilians-team bij Defensie. Worden zij vervangen? Zal dit team groeien, gelijk blijven of kleiner worden? Waarom?

Defensie heeft het thema Protection of Civilians afgelopen jaren verankerd binnen de organisatie door het ontwikkelen van beleid en interne regelgeving. Daar hoort ook capaciteit bij om het belangrijke werk op dit thema voort te zetten.